

Výsledky hospodářské konference.

Karel Gerlich (Brno).

Světová hospodářská konference, konaná ve dnech 4. až 23. května 1927 v Ženevě, přispěla značně k ozdravení hospodářských poměrů poválečných a znamená i určitý mezník ve světovém hospodářském životě. Přinesli jsme již svého času¹⁾ podrobnou zprávu o přípravách, programu a složení konference, zbývá nám nyní přehlédnouti její výsledky a při tom pozorovati, do jaké míry splnila konference naděje v ní kladené.

Přirozeně, že nemohla konference přispěti nějakým způsobem prakticky k novému uspořádání světového hospodářství. Jejím hlavním úkolem, pro který byla svolána, bylo zkoumati hospodářské potíže, které se staví na odpor znovuzbudování všeobecného blahobytu, jakož i objasniti nejlepší prostředky k překonání těchto obtíží a k zamezení srážek. Tento její úkol má tedy ráz převážně teoretický, nebyl však řešen odbornou konferencí vědeckou, nýbrž zástupci všech výrobných a spotřebitelských vrstev všech států. Odtud velký sociální význam konference, na nějž jsme již dříve poukázali. Výsledek prací konference spočívá v souhrnu resolucí, schválených v závěrečné schůzi 23. května, které čerpají svou velkou závažnost právě ze zmíněného složení konference a stávají se podkladem praktického uspořádání hospodářských poměrů.²⁾

Konference byla složena z delegátů jmenovaných vládami, z delegátů jmenovaných Radou Společnosti národů, z delegátů mezinárodních organizací Radou pozvaných a z expertů provádějících delegáty neb pozvaných předsedou konference. Celkem se jednání zúčastnilo 194 delegátů a 157 expertů, kteří se sešli z padesáti různých států, členů i nečlenů Společnosti národů. Prvé 4 dny byly věnovány obecné rozpravě ve schůzi plenární, načež se dle programu³⁾ konference rozdělila ve tři komise: obchodní, průmyslovou a zemědělskou. Komise obchodní pak po provedení povšechné debaty o otázkách sobě přikázaných utvořila tři subkomise, z nichž první se zabývala svobodou obchodu, druhá celními tarify, obchodními smlouvami i obchodní politikou vůbec a třetí nepřímými prostředky na ochranu národního obchodu a národní plavby. Průmyslová konference dala zase přednost detailnímu probrání všech otázek

¹⁾ Všehrd VIII. (březen 1927), str. 162 a násl.

²⁾ Resoluce byly souborně vydány Společností národů v publikaci II. 46 (a): Rapport définitif de la Conférence économique internationale, Genève, Mai 1927, se 4 příl. 80 stran fol., cena 1.25 fr. šv. Mimo to připravuje sekretariát S. N. na podzim vydání obšírné publikace: Actes de la Conférence économique internationale, která bude obsahovati souhrnnou zprávu, všechny resoluce, jakož i referáty přednesené jak v plenu, tak i ve všech komisích.

³⁾ Srovnej Všehrd VIII., str. 164.

svého programu ve schůzích plenárních. Otázky tyto byly: průmyslová situace, všeobecné úvahy, racionalisace, mezinárodní průmyslové dohody a dokumentace. Komise zemědělská rozdělila se také jako komise obchodní na tři subkomise, zabývající se první otázkami obecnými, druhá zemědělským družstevnictvím a třetí zemědělským úvěrem. Tímto způsobem práce bylo umožněno detailní a krajně odborné zpracování všech otázek, ale na druhé straně vzešla obava, aby výsledky, k nimž dospějí jednotlivé komise a subkomise, vzájemně si neodporovaly. Byl proto zřízen koordinační výbor, složený z předsedy a místopředsedů konference a z předsedů, místopředsedů a referentů tří komisí. Tento výbor měl za úkol uvést v soulad práce všech komisí a byla mu svěřena též redakce všeobecných resolucí i souhrnné zprávy.

Úspěšné zdoání obrovského úkolu konference bylo podmíněno hlavně její dobrou přípravou. V tom směru dlužno zejména zdůraznit pečlivé shromáždění potřebného materiálu v množství dokumentů k jednotlivým otázkám. O studiích zpracovaných Mezinárodním úřadem práce jsme již referovali.⁴⁾ Ty byly však jen zlomkem rozsáhlého materiálu, který byl konferenci k dispozici⁵⁾ a který také dopomohl z velké části plenu konference k tomu, že mohlo přijati soubor doporučení a resolucí velkého významu, ježto rozbor všeobecné hospodářské situace i jednotlivých otázek v nich obsažený je výsledkem společné práce nejlepších odborníků.

Hospodářské zmatky, vyvolané válečnou krizí, projevíly své důsledky právě v současné době a tu bylo nutno určití základní příčiny těchto hospodářských potíží, aby bylo možno naléztí způsoby, jež by mohly vésti k zlepšení. Statistika světové výroby a spotřeby ukazuje, že výroba a spotřeba jak absolutní, tak i dle hlav obyvatelstva převyšují úroveň předválečnou. Než tento poměr se jeví pouze v celku, za to v jednotlivostech se ukazuje, že kdežto určité světadíly pokročily ve zvětšené výrobě potravin a surovin rychleji, jiné, na př. Evropa, zůstávají daleko pozadu. Hospodářské potíže Evropy z toho plynoucí nenechávají však nedotčeno hospodářství států mimoevropských, neboť tyto trpí zřejmě zmenšením kupní síly Evropy, stejně jako tím, že tato nemůže plnití některé své úkoly v hospodářství světovém tak, jako dříve. Hlavní otřes zasáhl průmysl, kde jednotlivá odvětví prosperovala nadmíru, ale jiná upadala a deprese tím vzniknuvší způsobila nezaměstnanost a zmenšení kupní síly početného obyvatelstva průmyslového. Závislost zemědělství na průmyslu, která plyne z postupující jeho industrialisace, způsobila, že i země-

4) Všehrd VIII., str. 162—163.

5) Rapport définitif uvádí v příloze II. seznam sebraných dokumentů, sestávajících z monografií a jiných studií k jednotlivým otázkám programu konference, memorand, statistických zpracování a pod., v počtu 18 k otázkám obecným, 29 k obchodním, 25 k průmyslovým a 5 k zemědělským.

hospodářství bylo stíženo hospodářským otřesem. Zkušenost za světové války i některé pokusy poválečné pak ukázaly, že není možno národům žít z vlastních svých zdrojů a že politikou hospodářského osamocení nelze nikdy dojít k blahobytu.

Bylo proto nutno společným úsilím snažit se o zlepšení hospodářských poměrů a prvním, takřka pudovým řešením jevil se návrat k poměrům předválečným. Válka zanechala zde však řadu problémů, které nepřipouštěly tak prostého řešení. Nastala doba krise a tehdejší snahy odstranění ji pomocí dohody mezinárodní povahy nevedly k žádoucímu cíli. Naproti tomu dnes je situace do té míry vyjasněna, že lze již aspoň rozlišiti, které z problémů poválečných byly jen dočasnými obtížemi povahy hospodářské a finanční (tak na př. desorganisace veřejných financí a znehodnocení měny, nedostatek kapitálu, omezování obchodu) a které jsou trvalé. Obtíže dočasné dnes již ponejvíce zanikly, daly však jasně poznati pronikavé změny, které nastaly v světové hospodářské situaci od r. 1913. Břemena fiskální, připadající na jednoho občana v Evropě, daleko vzrostla proti době předválečné, poměr mezi veřejnými a soukromými dluhy mezistátními se značně změnil a způsobil ještě s řadou činitelů jiných změnu v distribuci a v směru mezinárodního obchodu; konečně nelze též přehlédnouti důležitý problém vystěhovalecký a některé změny, kterých sice válka sama nepřivodila, ale uspíšila. Jest zde tedy dostatek důvodů k názoru, že hospodářská situace Evropy je vážně ochromena. Řada nesnází postihuje pouze hospodářství jednotlivých států, ale porušuje při tom též hospodářskou rovnováhu světovou. Nejnebezpečnější jsou ovšem obtíže mezinárodní povahy, jako krajní hospodářský nacionalism a otřesy způsobené četnými změnami hranic. Jest proto v první řadě nutna koordinace hospodářského úsilí různých států.

Tak vypadá v hlavních rysech rozbor všeobecné situace, který podává hospodářská konference. Podrobnější rozbor, jakož i návrhy na řešení jednotlivých problémů jsou obsaženy ve zprávách a resolucích jednotlivých komisí.

Pokud se týče světového obchodu, tu v první řadě vyslovila se konference jednomyslně pro svobodu obchodu a doporučila Společnosti národů, aby předložila vládám k ratifikaci návrh mezinárodní úmluvy o odstranění dovozních a vývozních zákazů. Úspěch této úmluvy ovšem předpokládá, že se nebude brániti volnému oběhu kapitálu ani nepřímými prostředky, jako vývozními cly, kontingentováním a j. předpisy, ani systémy kontrolními, které brzdí koupi neb vývoz cizích devis. Ježto některé státy účastníci se řízení neb kontroly obchodních a j. podniků, těží ze svého postavení a vymáhají pro tyto podniky různé výhody, doporučuje se úplná obchodní rovnoprávnost státních a soukromých podniků. Jednou ze základních podmínek hospodářské spolupráce národů jest pak liberální politika vůči cizím osobám fysickým i právníckým, pokud jde o provozování jejich obchodní činnosti. Mezinárodní obchod nutno podpo-

rovati též zjednodušením celních formalit, sblížením směnečného zákonodárství různých států, rozšířením mezinárodního obchodního řízení smírčího a potlačováním nepoctivosti v obchodním styku.

Nejdůležitější otázkou obchodní politiky je otázka celních tarifů. S formálního hlediska vzato, je všeobecným zájmem, aby celní tarify byly co nejdříve zjednodušeny, zavedeno metodické celní názvosloví a uskutečněna uzavíráním dlouhodobých obchodních smluv naléhavá potřeba stálých celních tarifů. Proto konference podala doporučení, v nichž varuje před zaváděním tarifních pododdělení, které nekryjí zboží různé povahy, nýbrž zavádějí rozlišení zboží různého původu. Z téhož důvodu je nutné sjednocení tarifního názvosloví, aby celní klasifikace zůstala objektivní a nestala se prostředkem k rozlišení zboží podle země původu. Jednotlivým státům se doporučuje přistoupení k mezinárodní úmluvě o zjednodušení celních formalit, zavedení pevných konsulárních tax, jichž libovolný neb měnivý ráz má za následek vzrůst nákladů a tím nejistoty obchodu, dále spravedlivá úprava řízení ve sporech o ukládání celních poplatků, jakož i zavedení práva stížnosti proti celním pokutám, hlavně pak vždy stejné používání celních tarifů a zavedení přesných celních zákonů. Pozorováno s hlediska meritorního, plyne z prací konference závěr, že nadešla doba, kdy nutno ustati se zvyšováním celních tarifů a orientovati obchodní politiku jednotlivých států ve směru opačném. Kdežto řada nejtěžších překážek mezinárodního obchodu po světové válce byla již odstraněna, tarify vykazují vzestupnou tendenci a tvoří nyní jednu z hlavních překážek obchodu. Svými četnými změnami vyvolaly pocit nejistoty a tím znemožnily uzavírání dlouhodobých obchodů. Mezi příčinami nynějšího stavu tarifního jest uvést jednak touhu čeliti abnormálním podmínkám poválečného obchodu, jednak snahu některých států udržeti pomocí vysokých cel určitá průmyslová odvětví na výši jinak neudržitelné, z části pak i demografickou péči těch států, které trpí přebytkem pracovních sil. Odstranění nebo podstatné snížení celních hradeb nelze ovšem provést náhle, neboť by se tím způsobil zmatek na světovém trhu, ale je nutno přikročiti ihned k odstranění těch vysokých cel, které měly čeliti dočasným zmatkům poválečným. Dále bude povinností států uzavíratí vhodné obchodní smlouvy za odstraněním celních hradeb a vystříhati se při tom praxe zaváděti před vyjednáváním přemrštěné poplatky nebo tarify bojovné. Jedním z nejtěžších následků světové války bylo právě zničení sítě obchodních smluv, které zajišťovaly dobré styky mezistátní. Jest proto jedním z hlavních úkolů vlád znovuzbudovati soustavu obchodních smluv, při čemž se jim vřele doporučuje vzájemné poskytnutí nejvyšších výhod, odkázání sporů plynoucích z výkladu neb provádění smluv řízení rozhodčímu a konečně jednotné uzavírání smluv na společné základně za spolupůsobení hospodářské organizace Společnosti národů.

Z nepřímých prostředků na ochranu národního obchodu a národní plavby zabývala se konference udělováním přímých a nepřímých podpor, dumpingem a diskriminací zaváděnou režimem dopravním. Podporu domácího průmyslu a vývozu jeho výrobků, poskytovanou buď přímo nebo nepřímo ve formě úvěrů nebo záruk proti ztrátám, jest považovati jen za prozatímní opatření po dobu abnormálního stavu světového hospodářství; má zůstatí pouhou výpomocí, užívanou jen v nejnultnějších případech. Ježto dumping způsobuje nejistotu obchodu i průmyslu, jest pokud možno ustáliti podmínky obchodní a výrobní, snížití přílišné tarify země vývozní a tak docílití omezení dumpingu na minimum; naproti tomu však nelze naprosto doporučití krajní opatření antidumpingová. Protože doprava všeho druhu slouží obchodu, trpí však zároveň s tímto následky formalit, lhůt nebo opatření bezpečnostních, administračních, zdravotních, hospodářsko-politických a j., jest žádati zúčastněné úřady, aby postupovaly bez jakéhokoliv rozlišování vůči všem státům stejně a zjednodušováním usnadňovaly volný chod transitu. Nejlepší východisko z těchto nesnází vidí konference v provedení za tím účelem již sjednaných mezinárodních úmluv.⁶⁾

Největší obtíže některých průmyslových odvětví v určitých státech plynou jednak z toho, že v těchto zemích nebylo k dispozici dosti volného kapitálu, jednak z toho, že za nynějšího omezení a současných podmínek jsou volné obchody v nepoměru k výrobní schopnosti jistého počtu hlavních odvětví průmyslových. Tato špatná situace průmyslová byla způsobena špatným teritoriálním rozvržením průmyslových podniků a strojních zařízení hlavně za války, která nad to ještě všeobecným ochuzením Evropy snížila kupní sílu konsumentů, vzbudila snahu národů po vlastním obrábění svých surovin a jinak rozmnožila překážky pohybu zboží. Ústředním problémem, kterým se konference zabývala v komisi průmyslové, byla otázka, jak snížití výrobní náklady a v důsledku toho i ceny za účelem dosažení lepší rovnováhy mezi kapacitou produkce a poptávkou, aniž by při tom se poškodily zájmy konsumentů a pracovních sil. K řešení lze tu dospěti po prozkoumání otázek racionalisace a mezinárodních průmyslových dohod. Zvláště byla konferencí oceněna při této příležitosti důležitost mezinárodního zpravodajství o zásobování surovinami, výrobě, zásobách výrobků, cenách, mzdách, podmínkách trhu práce, jakož i statistik tohoto

⁶⁾ Jde zde hlavně o všeobecné úmluvy o svobodě transitu a řádu mezinárodních plavebních cest, uzavřené na barcelonské konferenci r. 1921 a o všeobecné úmluvy o mezinárodním řádu železničním a mezinár. řádu námořních přístavů, sjednané na ženevské konferenci r. 1923. Ačkoliv tyto úmluvy byly podepsány řadou států, ratifikace děje se velmi pomalu a také poměrně málo států k nim přistupuje. Mimo právě zmíněné jde tu i o již shora citovanou úmluvu o celních formalitách, uzavřenou v Ženevě r. 1923, jejíž účinky by též prospěly volnému chodu dopravnictví.

materiálu. Racionální organizace výroby a distribuce byla uznána za jeden z hlavních činitelů zvýšení výkonnosti, zlepšení podmínek pracovních a snížení výrobních cen. Dobré provádění racionalisace, která v sobě zahrnuje vědeckou organizaci práce, standartisaci materiálu i výrobků, zjednodušení výrobního procesu a zlepšení dopravních i prodejních metod, přinese celku vzrůstající stabilitu a zvýšenou úroveň existenčních podmínek, spotřebitelům dostane se tak lacinějších a lépe vyhovujících výrobků a konečně různé kategorie výrobců dosáhnou hojnějších a bezpečnějších zisků následkem spravedlivějšího rozdělení. Proto se doporučuje prováděti racionalisaci v podnicích veřejných i soukromých, ve všech oborech hospodářského života, na poli hospodářství národního i světového. Otázka mezinárodních průmyslových dohod působila však dosti značně⁷⁾ a bylo konstatováno, že jejich tvoření je možné jen v určitých odvětvích průmyslu a nelze je uznati za organizační formu, která by byla sama o sobě schopna odstraniti příčiny hospodářské krise. Naopak tvoření těchto dohod chová v sobě nebezpečí, že ho bude zneužito k umělému zvýšení cen a k nešetření zájmů dělnictva. Ježto však nutno připustiti, že spravedlivé používání těchto organizačních forem průmyslu může zajistiti větší stálost zaměstnání pracovním silám, přinést výhody konsumentům snížením cen, a vůbec zmírniti zla plynoucí z fluktuace průmyslové činnosti, není možno se vysloviti zásadně proti zřizování průmyslových dohod ať státních ať mezinárodních, nýbrž lze je pouze pokládati za dobré neb špatné podle ducha, jenž ovládá jejich řízení a činnost. Za zvláště výhodnou pokládá se v tomto směru kontrola těchto dohod, zejména uveřejňování informací o jejich povaze a činnosti.

Z e m ě d ě l s t v í, jehož výrobky představují svou hodnotou největší část lidské práce a které je výměnou svých výrobků za výrobky průmyslové přímo zakladatelem světového obchodu, nemůže plně dostáti svým hospodářským úkolům, ježto trpí depresí, dotýkající se velkého počtu zemí, na nichž v prvé řadě závisí zásobování světa potravinami a surovinami. Charakteristikou této deprese je porucha rovnováhy mezi cenami výrobků zemědělských a výrobků hotových. Jejimi následky pak jsou jednak nedostatečná odměna zemědělce za jeho práci i kapitál, jednak v důsledku toho zmenšení jeho kupní síly. Jeho obtíže jsou dále ještě zhoršovány zvyšováním fiskálních břemen a nedostatkem úvěru. Jest proto nutno v zemích, kde to dosud zavedeno není, organisovati ústavy pro zemědělský úvěr a pečovati o jejich rozvoj tam, kde již existují. Základní podmínkou a životní otázkou na poli hospodářském jest rovnost zemědělství s průmyslem, aby se tak dosáhlo normální pracovní odměny a uspokojivých životních podmínek pro ty, kdo v zemědělství pracují. K tomu mají pracovati především zemědělci sami, pak moc

⁷⁾ Ačkoliv značná část tisku před konferencí viděla hlavní její důležitost v tvoření mezinárodních kartelů, což od konference očekávala.

zákonodárná, zajišťující zvláště zákony sociálními blahobyt a bezpečnost pracovníků zemědělských podobně jako průmyslových. Za zvláště výhodnou formu spolupráce jest považovati zemědělské družstevnictví. Družstevní podniky zvyšují kupní sílu zemědělců jako výrobců i jako konsumentů a slouží stejně hospodářskému pokroku jako snížení distribučních nákladů. Ochrana zemědělské výroby vyžaduje společný boj proti chorobám rostlin i zvířat. Stejně jest pak nutná přesná znalost současné hospodářské situace zemědělské, které lze nabýti vědeckým rozbořem výsledků zemědělského účetnictví a zemědělské statistiky. Doporučuje se proto zavést pokud možno jednotný přesný systém zemědělského účetnictví, zdokonaliti periodickou statistiku zemědělskou a provést všeobecnou mezistátní anketu o stavu a možnostech rozvoje zemědělství a o hospodářských, sociálních, finančních i technických podmínkách zemědělství vůbec.

V resolucích všeobecných, které tvoří závěr zprávy, konference zdůraznila, že udržení světového míru závisí hlavně na provádění hospodářské politiky jednotlivými státy, a vyslovila se pro snížení nákladu na zbrojení, neboť tyto zmenšují volný kapitál pro rozvoj obchodu, průmyslu a zemědělství. Ve zvláštní resoluci ocenila pak vysoce dílo hospodářské organizace Společnosti národů. Přijetí a provádění zásad obsažených v elaborátu konference bude záviseti jednak na dobré vůli zúčastněných států, jednak na dobré informovanosti veřejného mínění a na mezinárodní spolupráci vědecké. V prvním směru vyšla konference státům do té míry vstříc, že ve snaze po obnovení světového obchodu vyhnula se jakémukoliv zásahu na pole politické a snažila se o mírumilovnou spolupráci mezi státy nehledíc k různostem jich soustav hospodářských. Tím umožnila i delegaci sovětského Ruska hlasovati pro některé resoluce, jichž seznam zvlášť připojen.

V celku možno říci, že světová konference hospodářská dostála skvěle úkolu, který jí byl uložen. Věnovala podrobnému zkoumání všechny otázky, které jí byly předloženy, a její závěry mají velkou cenu, poněvadž vždy v první řadě svědomitě zjišťují příčiny nesnází, kterými svět trpí, a v druhé řadě zkoumají prostředky, kterými lze těmto nesnázím čeliti a kterých lze také použiti. Ve svých resolucích formulovala konference zásady, jimiž se má světová hospodářská politika řídit, chce-li vybrednouti z nesnází způsobených světovou válkou. Tím vykonala vše, co bylo v jejích silách, záleží nyní na veřejném mínění a hlavně vládách, aby její výsledky realizovaly. I kdyby v tomto směru nebylo dosaženo ve všem kladných výsledků pro neochotu zúčastněných států, s čímž nutno počítati, nemůže to ani v nejmenším snížit vědeckou úroveň a hodnotu díla konference.